

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך כו, תשל"ה

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

על שמות עמים ומדינותיהם

לזכרו של ידידי, ד"ר דוד לזר
עליו השלום

גֶרְמָן, בְּרִיתָן וכדומה – כך היא, כידוע, צורת שימוש
של א"צ גרינברג והיא מצויה בשיריו, וקל לבדוק
בדוגמותיה במה שניתן במגילת ספר, ונוסיף על כך במה

שניתן לפזורין, כגון בשירו: שיר מחזה ממעמד תהום
-הארץ-, 10 באפריל 1964; שנאמר בו:

— הנה תפתח פיה ותגיד עירם סודך
וראית מיד את אמה עירמה בפני הגר מן
וסר ענן כבודך.

או בשירו "לסעיף סלע עיטם" (מאסף סופרי ישראל,
פרך ז, עמ' 19), שנאמר בו:

מן הפעמונים בפסגות ובבקעות אביבים וקציים גשמים ושלגים
במזרח סלב ובמערב גר מן.

וכן שם, פרך ח-ט, עמ' 43, שנאמר בו:

ואני היום נצבתי אל סלעי בגשם-מחטים
וזכרתיך האוהבת שיר גתה (גר מן לפני הדני אין משל לזו);
ובשני גרמנית מכאיבה לי.

והרי דוגמה בשיר אחר, "משא תל כזר" וכו' ("מעריב",
ערה-ש תשכ"ט); שנאמר בו:

ומשם יתנהל בודאי, בגין תאות בשרים לשחררה,

הוא וחילו-ועם רכבו שנתן לו ברייתו, מעגבו ותומכו.

ועל דרך זה עשויה גם דוגמה אחרת בשירו אחר,

"מסכת עניים ניגנית" ("מאזנים", כסלו תש"ך):

ואף אם בבתי משפית נבוא לגור על פיס הירשה

ואף אם יעניק לנו מלך שוד ענק-יקרות לצואר!

הצד השווה היא שמיטת הסיומת - לא גרמניה (או גרמני)

אלא גרמן, לא בריטניה (או בריתני, בריתי) אלא בריתו,

לא שוּדִיה (או שוּדִי) אלא שוּד. והיא שמיטה הנוהגת גם

בסיומת קדומה, וכך, למשל, בשירו "על דעת הזמן והמקום"
("מעריב", כ"ד מרחשון תשכ"ט):

לְהֶאֱחֹז בְּחוּטֵי חֵלֹם בְּאֶסְפָּם ...

לְהֶרְבֵּד חֲלָבִים, פְּשׁוּטֵי עַם עַל כִּסְפָּם.

הסברה, כי שמיטת הסיומת באה לשם החרוז, אפשר
שתסתייע בדוגמה של חיבה ששימושה מאוחר יותר, וכן
בשירו "וים מים ... ארבעה ימים המה":

לָמָּה לֹא שִׁמְתִּי תַחֲלִית דְּרָכַי בְּדוֹד מַגְדוֹת הַבּוֹג בְּאַרְץ סָלֵב —

לְקַרֵּא בְּחֻשָּׁאֵי שָׁם: קְהִלּוֹת הַקֶּדֶשׁ! בְּתִי-כְנִסְיֹתַי עִם צֻלָּב!

לָכֶם אֲנִי נוֹשֵׂא דְפָקִי לְבוֹת קְהִלּוֹת הַקֶּדֶשׁ הַחַיּוֹת בְּאַרְץ סָלֵב!

וכי לא החרוז שהכריע — תעיד דוגמה אחרת, והיא בשיר

אחר "ערב פסח תשל"ג" ("מעריב" ערה"ש תשל"ד):

אֲנִי עוֹמֵד לְפָנֶיךָ כְּאַחַד אֲב מֵאֵלֹ הַבָּנִים הַיְפָּיִם:

רְאֵה אֶת פָּנַי, הִפֵּר אֶת מַפֶּת חַיֵּי בְּדֶרֶכִים מְאָרֶץ סָלֵב.

וכן אף בשירו הנזכר (מאסף וכו', פרך ז, עמ' 12)

כמובאה משל עצמו:

— מֶה שְׁאָדָם אוֹמֵר פֶּעַם בְּזִמָּן בְּשִׁיר עֵתִי:

"כִּי לֹא אֶבְרָךְ עוֹד כְּכַכָּה הָיָא עַל יְמֵי הַסּוּה בְּאַרְץ סָרְבִּי"

ב

אולם אף שהמשורר כוח-רישומו גדול, לא נמשכו לו

בוה אלא מעטים, בייחוד בלשון השירה, כגון שלמה

גביש: "אֶכֶן, קָם גַּם גֶּרֶמָן בְּצִי מְכַשִּׁיר וְכָלִי / לְמִשְׁךְ מִסֶּרֶת

תוֹעֵבוֹת" ("כּוֹס של תרעלה", 1962, עמ' 15), וכן: "אֲנִי

יְלִיד בְּרָלִין, / אֶחָ וְרַע לְהִינֶה / שְׁעַל גֶּרֶמָן הַשְּׁתִּין / מְאָרֶץ

הַסִּינָה (שם, עמ' 47); או: "מדוע הדם, שְׁגָר מִן הַיָּר, / הוא חָנֹם, כִּי שׁוֹב לֹא יִנָּקֶם" (שם, עמ' 60). וכן אברהם באנד: "מדוע עוד בְּטָרֶם יִדְלַף הָעֵשֶׁן / שׁוֹב נִתֵּן הָרוּבָה בְּיַד הַגָּר מִן?" ("הראי בוער באש", תשכ"ז, עמ' 21).

וראה גם אברהם בר-עוז: "הוי, טְלִית הַלֹּחֲמִים בְּאַלְפִּים הַשָּׁנוֹת / כְּעֵנָן הַסּוֹכֵךְ בְּגִרְדוֹם. / מְפֹלָן, מְתִימָן – וּבְכִבְשָׁן שֶׁל גָּר מִן / לֵב עֲבָרִי לְעוֹלָם לֹא יָדֹם" (טליתות לוחמים", תשכ"א, עמ' 18). והיא דוגמה מעניינת משום שמיטת הייִד מצורה הישנה יותר "פולין" וסיגולה לצורת גרמן, כשהצורה הקדומה תימן (המתחזקת בכוח החרוזה: עֵנָן, כבשָׁן) כמסייעת לכך.

וכדרך הזה אתה מוצא בשירו של אליהו מייטוס, שהוא כעיבוד שירת העם הרומנית, לאמור: "עָמֶם שְׁלוֹשָׁה רוֹעִים: / אָחָד הוּא מוֹלְדוֹבֵן / אָחָד הוּא אוֹיִגְנִיִּין / וְהָאָחָד וְרִצְיָאן ("אורלוגין", אוגוסט 1952, עמ' 292). אמת, לעניין האנגרין מצאנו צורה קצרה יותר בהגדרה הישנה) – הָגֵר (ועל פיה: הַגְרִי) – אֵךְ רֹאֵה אֲצִי גְרִינְבֵּרְג הַפּוֹתֵב, בַּסִּפְרוֹ ("רחובות הנהר", תשי"א, עמ' פג):

עֲלֶם הֵייתִי קְרוֹא אֶל צִבְא הַנֶּכֶר
לְמַלְחָמַת פְּרִיץ יוֹזֶף, קִיסֵר אוֹיסְטְרִיָּה וְאוֹיִגְרִי;
שֶׁהָיָה מִתְחַמֵּק מִכֶּסֶם מְלֶךְ בְּשָׁעוֹת חֹשֶׁכָה
לְהִסָּב בְּפִנְדֵּק פְּשׁוּטִי עִם וְנִשְׁיָהֶם עַל שִׁכְר.
אבל בזה קדם שמחה בן-ציון – בתרגומו למחזה שילר
"וילהלם טל" – אנו קוראים (1925, עמ' 228):
כִּי בְּאַלָּה, שְׁבוּעַת נֶקֶם

אימה עלתה מלכת אֶנְגֶּר -

אבירת לב זו אשר רחמי אשה לה זרו.

וזאת לזכור, כי במקור נאמר der Ungarn Königin
פלומר -מלכת האונגרים-, דהיינו של העם, ודוד
ראדנר כותב בתרגומו (תרמ"ג, עמ' 125) -המלכה מאונגאריין-,
פלומר של הארץ; וכן ח"נ ביאליק בתרגומו (מהדורת
תרצ"ה, 7 עמ' קס"ב): -מלכת אֶנְגֶּרִיָה-; וכן גם יוסף ליכטנבוים
בתרגומו (תשכ"ד, עמ' 179).

ג

ולעניין שָׁוֶד, סֶלֶב ניתן להעיר, כי גם הגרמנית, ואף
היידיש מצוי בה כמותו קיצור -- בגרמנית, שבה התג העילי
(האפוסטרף), המשמיט את אות הסיום e, הוא הֶתֶר, וביידיש
שבה אותה השמטה הוא כלל: Erde = ערד; Freude =
פרייד וכדו'. וכן יכתוב היינה:

Ich liebe den Deutschen, den *Franzos*

Die Welschen und die Niederländschen

Ich liebe den *Schwed* und *Spaniol*

Ich lieb in ihnen den Menschen.

לאמור: אני אוהב את הגרמני, הצרפתי, את האיטלקים,
וההולנדים; אני אוהב את השוודי והאיספניולי; אני אוהב בהם
את האדם. ובשירו אחר ידבר על *Norweg* Uralte Sagen aus
- פלומר: אגדות קדומים מנורווגיה. עינינו הרואות, כי גם
הוא משתמש בתיבת שוֹד ככינויו של העם, ומוכן להשתמש
בה ככינויה של המדינה, ושימוש נורוֹג יוכיח. ודאי, לפני

דורות פֿותב ר' אהרן איוק, בהקדמת כתב־ידו: "זה הספר כתבתי לדור אחרון לבני עמי, כדי שלא יאבד זכרי לנצח, שאני אהרן בן כהה־ר יצחק איצק ז"ל מייסד מדינת שוועדין, כי לפניי לא היה יהודה [= יהודי] אחד בעל קיומים בכל מדינת שווייץ מעולם". אבל בכתב־יד של אחר, שפרסם ל' פוקס Studia Rosenthaliana, יולי (1967) אנו קוראים: "בימי קאראלוס השנים־עשר מלך שוועדע" (עמ' 96), והוא הכתיב לאורך כל כתב־היד.

ד

אולם נחזור אל היינה, הכותב בשיר של ליצנות:

Ich bin kein Römling, ich bin kein *Slav*,

Ein deutscher Esel bin ich

Gleich meinen Vätern. Sie waren so brav

So pflanzenwüchsig, so innig.

ושיעור דבריו: אין אני גיבור רומא [= קאתול], אין אני סלאבי, חמור גרמני אנוכי, בדומה לאבותיי. הם היו כה מהוגנים, כה גִּדְלִים ונצמחים [= משרשים ועולים] כה נלפבים. — עינינו הרואות, כי גם הוא משתמש בתיבת טֶלֶב, וצורך החרוז מסייעו. והוא הדין ביידיש — וראה, למשל, יעקב שטרנברג בשירו על אלפסנדר בלוק: "כ'בין דער שטאַלצער, קראַנקער אָונט־דיכטער / ווי דער אָונט שטאַלץ און עפעס ניט בקאָוו / מיינע אויגן — מיר צוויי טויטן־ליכטער / שטרענגער, דערנערדיקער ברענט אין מיר דער טלאַוו"

(שטאַט אין פראָפּיל", 1935, עמ' 118, וכן בספרו "אין קרייז פון יאָרן", 1970, עמ' 402 – שלפי שנחלץ בו משעבודו לכתוב היבסקי הוא כותב: "און עפס ניט בקו); ושיעורו: אני משורר-ערב הגאה החולה, כמו הערב גאה, ומשהו לא בקו [הבריאות]; עיני לי שני אורות-מות, ביתר חומרה, ביתר קוציות [כסנה] בוער בי הסלב.

וכן שלא כדרך חרוז, כגון איציק מאנגר בתרגום שיר-עם הונגרי: "מידל, עפן מיר די טיר / ס'קלאַפט דער אונגער נישט דער סלאוו / וואס געדויערט עס ביי דיר / ס'קלאַפט דער אונגער נישט דער סלאוו" (שטערן אין שטיב", 1967, עמ' 152); ושיעורו: נערה, פתחי לי את הדלת, מתדפק ההונגארי, לא הסלאבי, מה זה פה יארך, מתדפק ההונגארי, לא הסלאבי. וכדומה ל' פיינברג: ס'האַט ניט צעשטויבט אין מיטלאַלטער-נאַכט / דער סלאוו מיט פויסטן, ווי מיט האַמערס, / אונדז פרייע אייניקלעך פון שיד'ס קנעכט, / דעם לוחות-שמעטערער בן-עמרם" ("ידיש" 1950, עמ' 65). ושיעורו: לא פיתת בליל ימי הביניים הסלאבי, באגרוֹפיו, כפפטישים, אוֹתנו, נכדים בני חורין של עבד-שדי, משבר-הלוחות, בן עמרם.

ולעניין דוגמה עברית – ז' שניאור באפּוס שלו "בעל הפרוה", שירים ומחזות, מהדורת 1959, פרק ד', עמ' 103):

הַסָּלַב לֵהֶן תִּקַּן סִדְנֵי עֵץ מְגֻשָּׁמִים
שְׂרוּפֵי גְבוּבֵי הַתּוֹף, עִם מְכֶסֶה מוֹצֵק עַל פִּיהֶם
וְעַם פֶּתַח רַק אֶחָד.

ועניין סלב קדם לו עניין רוט, הן כהגדרת העם הן
כהגדרת המדינה – ש' טשרניחובסקי (ואומרים יש שופר-
נכתב 1940):

בין אוקינוס מכאן ואוקינוס מכאן
האובדים בארץ רוט, נדחים בייך,
מי שריד לי בלוב, מי בכוש נאמן.

וכן בנימין גון (גולדמן): "ארה אבות חלקם מאסו – – /
בגל פעמוני יראה ובתי-מרוח, / בארץ רוט" (באר לחי, 1973,
עמ' 255; "בשם קדישתא – רוט / ואבי העצר, / והשלוש – – /
פעמונים הקישו – ביי ו'ידוב" (שם, עמ' 256)

ובלשון פרוזה ראה יצחק שנהר: "ולועז האדמומי של
גראמפון יפלוט רומאנסים מתגמגמים של רוט ובני צוען" (פרקי
רומן "בשר ודם", עמ' 217). ואף בלשון תרגום – אריה
אהרונים בתרגום שירי יסנין, הן לצורך חרוז והן שלא לצורכו:
"אני הבנתי מהי רוט, ומה פשרה של התהלה היא" ("אנא
סכינה", 1966, עמ' 13); או: "זו התחתית / היא מרוחה
של רוט / ואנכי, בפוס נתתי עין / בשביל, מבלי סבל וחוס /
להאבד עצמי בייך" (שם, עמ' 26); "אני לה שירים קצת
אשירה / על רוט של מרוח אנעים" (שם עמ' 56). אך מצוי
גם הלשון השגור: "אלפי ברנשים כמוהו / עתה בדרכים
ינהרו / היתה ברוסיה יד תהו / אבדה המפרנסת רות" (שם
עמ' 48). כמובן, בשלוט ההגייה האשכנזית, היה פה מקום
לצימוד רוט-רות והוא שעשוע שמצינו לו בשם של חיבור,
שיצא לכבוד פורים, ושמו "מגילת רוט".

לעניין הכפילות: רוט-רוטיה אפשר, כמוכן, להעיר, כי היא נעוצה בכינויה שלה עצמה. אך אנו מעוניינים בטעמיה של כפילות זו בלשונותינו אנו. כגון כינוי: פּאָלאַק או פּאָליאַק לפולני (גם ליהודי פולני, וראה הויכוח "אשכנז אונ פּאָליאַק", ושם-המשפחה המצוי, שכתבו שונה גם פּאָליאַק, פּאָליגאַר, ואפילו בּאָליגאַר וכדומה). אבל ראה מאיר חרטינר לעניין הסיסמה של אדם בצאתו ויהודי באוהלו: "דאָרט מוזטו זיין אַ 'מענש', כלומר: אַ דייטש, א פּויל, אַ אונגאַר, א טאַטער וכדומה" ("כנסת ישראל בצער", תרס"ח, עמ' 32). משמע: שם אתה חייב להיות "אדם", כלומר גרמני, פולני, הונגרי, טאטארי וכדומה. והוא הדין בתיבת ליטוואַק (גם ליטוואַק, וש' טשרניחובסקי מביא הלמ"ד בסגול כהגיית סביבי גידול), שענינו, כינוי לאיש ליטא, וכמדומה ליהודי בלבד, שהוא יליד המדינה ההיא ואגפיה, או גידולה, והוא גם כינוי גנאי מחוצה לה, וכן שם משפחה, בעוד שעל הגוי בליטא ייאמר, כאמור ל' קוסמאן: "ער לעבט זיך פרידלעך דער ליטוויין / ציט חיות פון זיין מאָגער לאנד / ניט רייך אויך די האָניק-בין / און טעכטער טראַכטן ניט פון שאַנד" ("עזרא", 1948, עמ' 58). משמע: כן יחיה לו בשלוה הליטאי, מתפרנס על אדמתו הרזה, לא עשירה היא גם דבורת-הדבש, והבנות אינן הוגות בבושה. אמנם גם הפולנית אומרת Litwin, הטעם בהברה הראשונה וכן אתה מוצא יהודי המתכנה ליטוויין (פסדונים של שמואל הורוויץ). אך בשיר שלפנינו, כעדות החרוז, הטעם הוא בהברה האחרונה. ואחרון אחרון, מה שמביא בשירו שניאור וואסערמאן: "אויסגערייכערט

טריט נאך טריט / דעם עפענדי און דעם בריט ("פון מיין
לייב און לעבן", 1972, עמ' 59), פלומר: הברחנו בעשן
[= גירשנו] פסיעה פסיעה את האפנדי ואת הבריטי.

ז

מאמר מוסגר: נזכיר כאותו שימוש, אם משום שחוק אם
לשמו – והוא דרך הקיצור של צורה קדומה (רומי, רומא),
וכן, ולשם חרוז, נתן אלתרמן הכותב: "ואוכל הגרון פיוס
ובליל / והאב הנוצרי הקדוש בעיר רום / לא יצא מהיכל
עם צלמי הגואל / לעמד יום אחד בפוגרום" ("הטור השביעי"
תש"ח, עמ' 9). ההריוה עשתה פה מה שעשתה בשיר אחר:
"זה מוריד את הלחץ לכל הדעות, / ומוסיף צבעי קשת
לפריז / ומשקיט את הראש ומועיל לפליות / ומחזק את
הסוציאליזם" (שם, עמ' 38). והראיה, כי כשם שויתר לשם
החרוז על הצורה הקדומה של עיר האפיפור, כך משום
החרוז שב אליה: "זה הגיון הברזל. באשור גם ברומי / הוא
פעל בלי תחטא. כי גם שם – קום וראה – זה התחיל עת
חדלו לקנא בטומי" (שם, עמ' 102).

ולקלות שעשוע-מעברו בין צורה לצורה, ובאותו שיר,
הן לצורך החרוז והן שלא לצורפו ראה: "אל האולם נכנס
קולומבוס כריסטופור / – אבל קולומב לא זע / – אתם,
אבות הסבך, מקוננים בפמבי / – אולי ביצת קולומב
היא / והיא זועקת: הוא קולומבוס כריסטופור" (שם, עמ'
191–192).

לאחר שראינו את התופעה הנידונית לנו בכמה פנים, פֶּן פֶּן ומקור יניקתו, נחזור אצל א־צ גרינברג, שדרך שימוש העקיבה ראויה הייתה לבירור, אך לא נמצא מי שייזקק לכך. אמת, משה שמיר לא נראה לו הדרך הזה ופסלו לאמור: "באופן זה מאמין א־צ גרינברג, כי ישאיר עלינו רושם עברי מקורי, אם יקרא לשוֹדִיה שוֹד, ולקִנְדָה קנד, ולסקנדינביה סקנדינב, ולמנהטן מנהט. אילו לפחות היה צורך בקיצורים אלה בשביל המשקל או החרוז – יכולנו להבינם, אבל 'העמדת פני עברי' אלה כאן, בשיר נטול משקל ונטול חרוז ונטול כל גנינה פנימית – מה טעמה, אם לא טעמה התפל של העמדת פנים" (על המשמר – 3 באוגוסט 1956). ולא הבאתי את הדברים, שהם כפולמוס – אגב בתוך פולמוס כולל יותר, אלא כעדות להסברה שלא פענינה; וביזת שכותבו, כפי שהודיעני, אינו מוכן, אחרי כעשרים שנה, לקיים דעתו, והסברה אחרת לו, שהיא חריפה (כמין קיצוץ חוטמים שנהגו אבותינו בפסולי עפויים) – אך רחוקה. שכן העניין הוא בתחומה של מחלוקת-לשון, שהתגלעה לפני שבעים שנה ושנה ונשתקעה להלכה בתחומו של החקר, אך בצבצה ועלתה למעשה בתחומה של השירה. ומעשה שהיה כך היה – בבוא ר' שמעון מנחם לזר ליסד את שבוענו "המצפה", ראה להמשיך את דרכו בעריכת שבוענו של גרשום באדר "העת" ולכתוב גרמניה, פֶּנְצִיָה, שפניה, תורכיה, ולא "אשכנז, צרפת, ספרד, תוגרמה". נמצאו מי שהקשו על כך, והשיבם: "רב לנו מהימשך אחרי הטעות

הקדמונייה, כי לכל מושג בעולם מוכרחים אנו למצוא שם בתנ"ך, ואם לא נמצא, נבדה מלים באופן בלתי-טבעי. הרי גם חכמי התלמוד קראו לדייטשלאנד גרמניה, לפרנציה גליא ולשפניה אסטמיה, כמו שנקראו בימיהם בפי העמים. ואם פותרים הפסוקים בימי הביניים פתרו פסוקים כפי התגלות לבם, ובפירוש טעו בפירוש פסוקים ידועים, אין אנו מוכרחים ללכת אחריהם ולהוריש את הטעות לבנינו. "המצפה" לא היה הראשון שהשתחרר מן ה"טעות" הזאת. ד"ר ברנפלד נוהר מלהשתמש בטעות זו ("המצפה" תרס"ד, שנה א', גיל' 7, עמ' 8). דברים אלה התעורר עליהם Dr. Judaeus, הוא החוקר הנודע מתתיהו מיוזש, שהיה גם בן עירו וידידו של העורך. הוא, שעסק גם בחקר לשונות והתמחה בחקר לשון יידיש (מקץ ארבע שנים נשא את ההרצאה המרכזית עליה בועידת הלשון בצ'רנובין), דעתו הייתה שונה לאמור: "משתומם ראיתי איך אתה דוחה שם בקש איש אחד השואל אותך בצדק, מדוע תבכר שמות הארצות בתמונתם הנכרית, ותשליך בשאט נפש הלאה את השמות העבריים, המתארים זה אלף וחמש מאות שנה".

בהמשך דבריו הוא מראה, כי טעות שהשרישה אין עוקרין אותה, וכך עניין האינדיאנים באמריקה, או עניין הִיֶּרוֹסוֹלִימָה, ככינוי ירושלים, פביכול תיבת hieros [= קדוש] בשורשה. והוא אף מקשה, מהיכן זכות ההכרעה: גרמניה, ולא דייטשלאנד, "נֶמֶץ", "אַלְמֶן", "אַלְמַנְדִּיא", "אֶרְמֶן", וביותר שהסיומת -יא או -יה אינה עברית, אלא סלאבית, והנעזר בה מעיד על עצמו, כי הוא עבד

נרצע לגיטו, שהרי בכל התנ"ך כולו אין סיומת כמעט. הוא, הפותב אינו פוריסטן, אך אין לעשות את הלשון – תפלצת (שם, גיל' 9).

ט

ר' שמעון מנחם לור לא טמן ידו בצלחת והשיג על משיגו (שם, שם) – ותורף דבריו, כי רש"י הוא שהזכיר, כמדומה ראשונה את "ספרד" כשפניה ו"צרפת" כפּרנציה, ולפי שאין ראיה קודמת, הרי אין לדבר אפילו על אלף שנים; ועוד זאת, גם השם המרובע ספרד והשם המחומש אשכנז, וכן כפתור, כרכמיש, ארפכשד וכדומה – אין עבריותם מרובה משל השמות "ניעמצי" ו"אלמניא" או "גליא" ו"פּרנציה".

"פי מה לי השמות הזרים, שלקחום העברים הקדמונים מלשונות החתים והכושיים והמדיים, ומה לי השמות שלקחום העברים האחרונים מלשונות אירופה?". וכאן הוא מגלה את גישתו מעיקרה ומזכיר, כי בכתב-העת "הזמן", שנערך בידי ראובן אשר ברוידס, פרסם בשנת תרנ"א הצעה לכתוב שמות זרים בעברית בלי כל הברת-סיום, כי כן דרך לשוננו – "ערביא" היא במקרא ערב, "בבילוניא" – בבל, "אשוריה" – אשור; "סוריא" – צור; "יוניא" – יון; "פלשתינא" – פלשת. כן גם עלינו לעשות לכתוב: גרמן, שפּו, איטל, ון (תחת "דענעמארק" או "דאניא"), פול (תחת "פולניה"), רוט, רומן, תורכ (תחת "תורפיה") וכן שמות כל המדינות. נמצאנו למדים, כי דרכו שנקט מקץ אחת עשרה שנה הייתה פנוסיה מהצעתו, ואחז דרך אחר, והיא תוספת –יא או –יה (לפי "ארץ המוריה" שבמקרא, ושמות הרבה במשנה).

ולא תם הויכוח, שכן מתתיהו מייש השלב גם הוא (שם, גיל' 21 ו-23), ולענייננו עתה חשובה ההערה להעמדת השמות על משקליהם: סָרְבִי, בָּלְגִי על משקל חֶרְמִי, קֶצֶפִי; על כן סָרְב, בָּלַג. פּוֹלְגִי על משקל כּוֹכְבִי – כּוֹכַב, על כן: פּוֹלֵן; רומני על משקל שוֹעָלִי, על כן רומן וכו'. ועל כך באה הערת העורך, כי אין בלשוננו כל אותיות סיום לשמות מקומות והוא מעורר לכתוב בלא –יא, –יה, ובייחוד ידקדקו בזה עורכי אנציקלופדיות ומילונים.

בימי פרסום מאמרו של רש"מ לזר ב"זמן" – א"צ גרינברג עדיין לא נולד, ובימי פרסום הויכוח הנזכר ב"המצפה" היה כבן עשר; ואפילו ניתן לשער, שפבר היה קורא עברי, אין בידנו להכריע, אם הגיליונות ההם באותם ימים אם לאחריהם היו לעיניו, ואם ועד מה בת-קולם נתגלגלה אליו, והיא הייתה אמנם בת-קול שנמשכה והלכה. על כל פנים מה שאותו חכם דרש להלכה, נדרש לו למשורר למעשה, ויתר על תחושת-לשונו השורשית יש לו על מה ועל מי שיסמוך.